

families juleaften i 1847, og navnene i sangen er Faber-familiens medlemmer. Melodien til sangen er først skrevet året efter, så nogle mener, at sangen oprindeligt er blevet sunget på melodien til *I en kælder sort som kul*, fordi den passer på versefødderne.

I *Højt fra træets grønne top* synges om trommen til Peter. Efter krigen i 1864 blev det mere udbredt at hænge krigerisk julepynt på træet som f.eks. trommer og trompeter. Man begyndte også at hænge Dannebrogssflag på for at vise sit nationale sind.

I midten af 1800-tallet var det almindeligt at hænge julegodter på juletræet. Derfor har Peter Faber skrevet: "Først skal træet vises, siden skal det spises." Peter Faber mente naturligvis ikke, at selve grantræet skulle spises, men at alle godterne på træet skulle spises. De var en del af julegaverne. Som man kan høre i sangen, hang der også andre julegaver på træet. Gaverne var ikke pakket ind, så børnene kunne forventningsfulde se på deres gaver, mens de dansede om træet. Det var først med juletræets indtog, at det blev almindeligt at give hinanden gaver i form af legetøj til børnene eller

tøj til de voksne. Hidtil havde børnenes julegaver begrænset sig til et par æbleskiver eller et stykke julebrød.

Nye julehits

I 1950'erne og 1960'erne begyndte de unge mennesker at lytte til rockmusik. De sad hjemme på deres værelser og hos hinanden og hørte grammofonplader. Op gennem 1970'erne fik fællessangen mindre og mindre betydning, og i dag er musik noget, vi hører, mere end det er noget, vi synger.

Den nye rock- og popmusik medførte, at der også opstod julemusik indenfor nye genrer, og hvert år kommer der flere julesange til. Mange bands udgiver både nye sange og fortolkninger af gamle sange. Det skyldes blandt andet, at musikere kan tjene mange penge på at lave et julehit, der bliver spillet år efter år. Det skyldes også, at der hvert år vises flere julekalendere på TV, og til disse skal bruges julesange til 24 afsnit. Selvom der er langt imellem, får vi stadig nye klassikere til repertoire af julesange, som år efter år kan høres overalt i hele december måned.

Litteratur

Christensen, Aksel E. et. al. (red): Danmarks historie, Nordisk Forlag, 1977-78
Clausen, Klaus : Dansk Folkesang gennem 150 år, Tingluti, 1975
Hvidbjerg, Ena: Grevegård – fra universitetsgård til museum, Greve Museum, 2003
Lund, Troels Frederik: Dagligt liv i norden, bd. 1, 1908
Perry, Joe: Christmas in Germany – A cultural history, University of North Carolina Press, 2010
Piø, Jørn: Den nye jul, Forlaget Sesam, 1992
Schjöring, Niels: Musikkens historie i Danmark, Politikens Forlag, 1977-78
Svendsen, Erik Norman: Syng for livet – guide til salmebogen, Kristeligt Dagblad, 2008
Sørensen, Søren og Marschner, Bo: Gads musikhistorie
Den store danske encyklopædi
Gyldendals leksikon
dendanskesalmebogonline.dk
www.historie-online.dk/special/jul

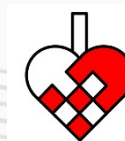
Undervisningsmateriale fra Greve Museum, Lasse Bisbjerg Nielsen og Louise Ahmt, 2011.
Må kopieres med kildeangivelse.

Julens sange

Sang og musik kan bruges til at udtrykke følelser, der ellers kan være svære at sætte ord på, så det siges, at vers og sang er hjertets sprog. Derfor bruger vi ofte sang og musik, når vi er glade eller kede af det, til hverdag og til fest – og også til jul.

December måned er en særlig tid med mange traditioner, og for mange mennesker er sangene en vigtig del af juleen. De julesange, vi synger i dag, handler både om Jesu fødsel, julemanden, nisserne, gaverne og stemningen generelt. Selv om der hvert år kommer en masse nye julesange, så er det mest de gamle sange, vi synger år efter år. Nogle af sangene er meget gamle, og få af dem er helt nye.

Julesalmer fra middelalderen

Før 1500-tallet blev der talt og sunget på latin i kirkerne, og da de fleste mennesker ikke kunne latin, forstod de ikke, hvad der blev sagt. Med reformationen i 1536, hvor den danske kirke gik fra at være katolsk til at blive protestantisk, blev det besluttet, at der skulle tales og synges på dansk i kirkerne. Præsterne mente, at menigheden skulle deltage aktivt i gudstjenesterne – blandt andet under sang. Derfor opstod der et behov for, at menigheden kendte salmerne, og at de blev sunget på dansk. Da det var ble-

vet muligt at trykke bøger i 1400-tallet, lå løsningen på dette problem lige for, og salmebogen blev opfundet.

Den første officielle danske salmebog blev udgivet i 1569, hvor blandt andet *Et barn er født i Bethlehem* er at finde.

Selv om protestanterne efter reformationen ønskede at lægge afstand til katolicismen, havde de samtidig et ønske om at genbruge nogle af de smukke melodier fra den katolske messe. Derfor bygger nogle af julesalmerne, vi stadig kender i dag, på melodier fra middelalderen. Sangskriverne har dog gennem årene taget sig visse friheder i deres omgang med tekster og melodier. I nogle salmer er enten tekst eller melodi blevet ændret til ukendelighed, så det er forskelligt, hvor meget der er bevaret fra de oprindelige salmer.

Sanglege i julestuerne

Tilbage i 1700-tallet skelnedes der ikke mellem sang og leg. Der blev sunget til hverdag, og der blev sunget til festerne. Til jul var der rig mulighed for at få sunget igennem i julestuerne, der

Undervisningsmateriale fra Greve Museum, Lasse Bisbjerg Nielsen og Louise Ahmt, 2011.
Må kopieres med kildeangivelse.

blev afholdt i julens tolv dage - også kaldet juletylvten. Frem til slutningen af 1700-tallet var julens officielle helligdage de tolv dage fra den 25. december til og med den 5. januar. I disse tolv dage blev der afholdt 4-5 julestuer. Det var legegilder især for de unge, hvor de store gårde i området skiftedes til at lægge stue til. Øltønden blev rullet ind i stuen, der blev stillet mad og godter frem, et par spillmænd blev hyret, og så blev der sunget, danset og opført små komedier.

I gamle dage afholdtes helligtrekongersløb i julen. Det var ofte klostreskolerne og latinsko-lerne, der arrangerede dem. De gik fra hus til hus, og hvert sted sang og spillede de historier om de tre hellige konger. Det kunne være små dramatiske spil, der blev opført med sang. I spidsen for optøget var der altid en stjerne af papir med lys i.

Helligtrekongeroptog fra Dansk Folkemindesamling.

I julestuerne var der masser af lege. Nogle af legene har udviklet sig til de sanglege, børn leger i dag, men dengang var det voksne mennesker, der legede *Bro, bro, brille* eller *Rundt om en enebærbusk*. Det var dog ikke alle lege, der var lige uskyldige.

Julebispen

Bispelegen kunne begynde med, at en udvalgt karl blev klædt ud med en hvid skjorte og fik en pind i munden med et lys i hver ende. Han blev sat på gulvet med en skål vand foran sig og en kar-klude, som han skjulte under skjorten. Så gik alle de andre rundt om ham og sang:

*Her vier vi os en julebisp,
den gi'r vi nødder og ævle;
men den, vi havde i fjor,
den gav vi døden og djævle.*

Under sangen ofrede alle, en efter en, nødder og æbler. Når julebispen ikke var tilfreds med sit offer, tog han kar-kludden, dyppede den i skålen og kastede den i ansigtet på de, der ikke havde ofret nok.

Peder Madsen Faxøes maleri *Julebisp* eller *Mand der agerer julebuk* fra ca. 1825. Nationalmuseet

Når han var blevet bispeviet, begyndte han at vie unge mennesker. Par for par knælede de for ham, mens han sagde:

*Jeg vier eder sammen med havre og
hø,
Kan I ikke leve, så må I dø.*

Herefter fulgte gerne en fræk og uartig vielse-stale. Disse ægteskaber gjaldt så resten af aftenen og natten.

Nu er det jul igen

En meget populær leg i julestuerne var *Nu er det jul igen*, og det er således den ældste ikke-religiøse julesang, der har overlevet frem til vore dage.

I julestuerne foregik *Nu er det jul igen* således, at folk tog hinanden i hænderne og stillede sig i en rundkreds. En person stillede sig i midten, og kredsen gik rundt om denne, mens de sang. Personen i midten valgte en partner at danse rundt med, og efter endt vers skiftede man partner.

Denne juleleg går tilbage til 1700-tallet og har rødder i en endnu ældre danseform fra middelalderen. I gamle dage var det nemlig ikke usædvanligt, at man ved bryllupper og fester løb eller dansede rundt i hele huset og herfra videre rundt i hele landsbyen. I dag er det ikke unormalt, at man juleaften løber rundt i hele huset, mens man synger denne sang.

Juletræssange

I julen 1808 på det sydsjællandske gods Holsteinborg var der noget anderledes ved julen, for der stod et grantræ midt i stuen, og det var et af de første i Danmark. Det var pyntet

med levende lys og andet pynt. Mange har nok tænkt, at det var underligt at tage et grantræ ind i stuen og pynte det med lys og flitterstads.

Skikken med juletræet stammer fra Tyskland, hvor det siden 1500-tallet havde været en tradition, at et juletræ blev stillet op på torvet, hvorefter folk dansede omkring det. Ideen med at tage hinanden i hænderne og danse omkring træet var derfor ikke fremmed. Op igennem 1800-tallet tog flere og flere den nye skik til sig i Danmark, og der blev skrevet nye julesange, som var beregnet til dansen om træet.

Højt fra træets grønne top

Højt fra træets grønne top blev skrevet som lejlighedssang specielt til dansen om træet. Det var telegrafdirektøren Peter Faber, der skrev sangen til sin